ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ରାଜ୍ୟ ସରକାର

କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା

ଉପକ୍ରମଣିକା : ଆମ ସଂବିଧାନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ସଂଘୀୟ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ କେନ୍ଦ୍ରରେ କେନ୍ଦ୍ରସରକାର ଓ ପ୍ରତି ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ରହିଛି । ଭାରତରେ ଥିବା ସର୍ବମୋଟ ୨୯ ଗୋଟି ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀରକୁ ବାଦଦେଲେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ସମାନ ପ୍ରକାରର ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । କେବଳ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ଆମ ସମ୍ବିଧାନର ୩୭୦ ଧାରାରେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ।

ବସ୍ତୁତଃ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କର ଶାସନ ଢାଞ୍ଚା ସମାନ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ପରି ପ୍ରତି ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ସଂସଦୀୟ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ସରକାରରେ କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା, ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା ଓ ନ୍ୟାୟପାଳିକା ରହିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟର ସାଂବିଧାନିକ ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟପାଳ । ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭା ନିକଟରେ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ଥିବା ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ଉପଦେଶ ଓ ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ସେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର 'ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା' ରହିଛି, ଯାହା ସମ୍ବିଧାନ ସ୍ୱୀକୃତ । ସେହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି ।

ରାଜ୍ୟପାଳ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମେତ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦକୁ ନେଇ ରାଜ୍ୟସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା ଗଠିତ । ରାଜ୍ୟର ଅମଲାତନ୍ତ୍ର ଏହି ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକାର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗ । ସେହିପରି ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା କହିଲେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଓ ଏକ ବା ଦ୍ୱି-ସଦନୀୟ ରାଜ୍ୟବିଧାନ ମଣ୍ଡଳକୁ ବୁଝାଏ । ଏଠାରେ ସୂଚୀତ କରାଯାଇପାରେ ଯେ ଭାରତର ୨୯ ଗୋଟି ରାଜ୍ୟମଧ୍ୟରୁ ୭ ଗୋଟି ରାଜ୍ୟ (ଯଥା ବିହାର, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ, ଜମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଓ ତେଲେଙ୍ଗାନା)ରେ ଉଭୟ ବିଧାନସଭା ଓ ବିଧାନ ପରିଷଦ ରହିଛି । ଅବଶିଷ୍ଟ ରାଜ୍ୟରେ ଏବଂ ଦୁଇଟି କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ, ଯଥା- ଦିଲ୍ଲୀ ଓ ପୁଦୁଚେରୀରେ କେବଳ ବିଧାନସଭା ରହିଅଛି ।

ରାଜ୍ୟପାଳ :

ରାଜ୍ୟପାଳ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟର ସାଂବିଧାନିକ ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ । ତାଙ୍କରି ନାମରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ ।

> **ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?**
>
> ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ରୌପଦୀ ମୁର୍ମୁ (ବର୍ତ୍ତମାନ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟପାଳ) ହେଉଛନ୍ତି ଭାରତର ପ୍ରଥମ ଆଦିବାସୀ ମହିଳା ରାଜ୍ୟପାଳ ।

ନିଯୁକ୍ତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ : ସାଂବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟପାଇଁ ଜଣେ ରାଜ୍ୟପାଳ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଜଣେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଏକାଧିକ ରାଜ୍ୟର ରାଜ୍ୟପାଳ ଦାୟିତ୍ୱ ନିର୍ବାହ କରିଥାଆନ୍ତି । ରାଜ୍ୟପାଳ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ସେ ନିର୍ବାଚିତ ନୁହନ୍ତି । କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ସମାପ୍ତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଇସ୍ତଫା ପତ୍ର ଲେଖି ଇସ୍ତଫା ଦେଇପାରନ୍ତି ବା ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଦଚ୍ୟୁତ ହୋଇପାରନ୍ତି । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକାଧିକବାର ରାଜ୍ୟପାଳ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇବାରେ ବାଧା ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଶେଷ ହେବା ସମୟକୁ ନୂତନ ରାଜ୍ୟପାଳ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ, ନବନିଯୁକ୍ତ ରାଜ୍ୟପାଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ମର୍ଜି ଉପରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ନିଜ ପଦରେ ରହନ୍ତି ।

> **ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?**
>
> ପରଂପରା ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀ ସେହି ରାଜ୍ୟର ରାଜ୍ୟପାଳ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇ ନ ଥାନ୍ତି ।

କୌଣସି ସମୟରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଛୁଟିରେ ଗଲେ କମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ପଦ ଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ,

ପଡ଼ୋଶୀ ରାଜ୍ୟର ରାଜ୍ୟପାଳ ବା ସେହି ରାଜ୍ୟର ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତି ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହନ୍ତି ।

ନବନିଯୁକ୍ତ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟର ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତି ଶପଥ ପାଠ କରାନ୍ତି । ଶପଥ ପାଠ ମାଧ୍ୟମରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ସଂବିଧାନ ତଥା ଆଇନ୍‌ର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ସହିତ ସେହି ରାଜ୍ୟର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସେବା ଓ ସାମୂହିକ ମଙ୍ଗଳ ଦିଗରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ରହନ୍ତି ।

ଯୋଗ୍ୟତା :

ରାଜ୍ୟପାଳ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ସଂବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥିବା ଯୋଗ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :-

(୧) ସେ ଭାରତୀୟ ନାଗରିକ ହୋଇଥିବେ ।

(୨) ତାଙ୍କର ବୟସ ୩୫ ବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହୋଇଥିବ ।

(୩) ସେ କୌଣସି ଲାଭଜନକ ପଦବୀରେ ନଥିବେ ।

(୪) ସେ କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ କିମ୍ବା କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ସଦସ୍ୟ ହୋଇ ନଥିବେ । ଯଦି କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ କିମ୍ବା ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳର କୌଣସି ସଭ୍ୟ ରାଜ୍ୟପାଳ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଶପଥ ନିଅନ୍ତି, ତେବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସାଂସଦ ବା ବିଧାୟକ ପଦବୀର ଅନ୍ତ ହୁଏ ।

ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ କ୍ଷମତା :

(୧) କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା କ୍ଷମତା : ସଂବିଧାନ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା କ୍ଷମତା ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିଅଛି । ରାଜ୍ୟପାଳ କେବଳ ସାଂବିଧାନିକ ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ସମସ୍ତ କ୍ଷମତା ତାଙ୍କ ନାମରେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ଦ୍ୱାରା ସଂପାଦିତ ହୋଇଥାଏ ।

ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କ୍ଷମତା ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ରାଜ୍ୟରେ ନୂତନ ବିଧାନସଭା ଗଠନ ପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ ଶେଷ ହୋଇ ଫଳାଫଳ ଘୋଷିତ ହେବାପରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ତାଙ୍କର ପରାମର୍ଶରେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । ବିଧାନ ସଭାରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠ ଆସନ ପାଇଥିବା ଦଳର ନେତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି। କୌଣସି ଗୋଟିଏ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ବିଧାନସଭାରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ହାସଲ କରି ନ ପାରିଲେ, ଏକାଧିକ ଦଳ ମିଶି ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରନ୍ତି ଓ ଏହି ମେଣ୍ଟ ଦଳର ସର୍ବସମ୍ମତ ନେତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । ଯଦି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ହାସଲ ନ କରେ ବା ମେଣ୍ଟ ଦଳ ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ ନେତାଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ବିଧାନସଭାର ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ସଭ୍ୟଙ୍କର ନିଶ୍ଚିତ ସମର୍ଥନ ନ ଥାଏ, ଏବଂ ଏକାଧିକ ନେତା ନିଜ ନିଜ ସପକ୍ଷରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ନିକଟରେ ବହୁମତ ଦାବି କରନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ ରାଜ୍ୟପାଳ ନିଜର ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବିଧାନସଭାରେ ନିଜ ସପକ୍ଷରେ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ପ୍ରମାଣ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ତେବେ ସମସ୍ତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥିର ସରକାର ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟପାଳ ସେହି ରାଜ୍ୟରେ 'ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ' ଜାରି କରିବା ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଆନ୍ତି ।

ରାଜ୍ୟ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟଳୟର ବିଚାରପତିମାନଙ୍କର ନିଯୁକ୍ତି ସମୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିଥାଆନ୍ତି । ରାଜ୍ୟର ମହାଧିବକ୍ତା (Advocate General) ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ଲୋକସେବା ଆୟୋଗର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଏବଂ ସଦସ୍ୟ ବୃନ୍ଦ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହାବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟପାଳ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଆୟୋଗର ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଅନ୍ତି । ନିଜ ପଦାଧିକାର ବଳରେ ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳାଧିପତି (Chancellor) ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟପାଳ । କୁଳାଧିପତି ଭାବରେ ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତିମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତ ନିଯୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଦୁଇ କକ୍ଷ ବିଶିଷ୍ଟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଥାଏ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟପାଳ, କଳା, ସାହିତ୍ୟ,ବିଜ୍ଞାନ, ସମାଜ ସେବା ତଥା ସମବାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ପରିଷଦର ଏକ-ଷଷ୍ଠାଂଶ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ମନୋନୀତ କରନ୍ତି ।

ଯଦି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୁଏ ଯେ, ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାରେ ଆଂଗ୍ଲୋ-ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ସଂପ୍ରଦାୟର ଯଥୋଚିତ

ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ହୋଇନାହିଁ, ତାହେଲେ ସେ ଉକ୍ତ ସଂପ୍ରଦାୟର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଧାନସଭାକୁ ମନୋନୀତ କରନ୍ତି ।

ରାଜ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଶାସନ ଜାରି ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଶାସନ ପରିଚାଳନା କରିବାରେ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରାମର୍ଶଦାତା ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନ ସଂପର୍କିତ ସମସ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଓ ତଥ୍ୟ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇବା ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସାମ୍ବିଧାନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମନ୍ତ୍ରି ପରିଷଦ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଓ ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନା ସମ୍ପର୍କରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଚାରି ଜାଣିଥାଆନ୍ତି ।

ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା କ୍ଷମତା :

ରାଜ୍ୟପାଳ ରାଜ୍ୟବିଧାନ ମଣ୍ଡଳର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ । ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ କହିଲେ, ରାଜ୍ୟପାଳ ଏବଂ ବିଧାନସଭା ଓ ବିଧାନ ପରିଷଦକୁ ବୁଝାଏ, ମାତ୍ର ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ବିଧାନ ପରିଷଦ ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟପାଳ ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ଏକ ବା ଉଭୟ ଗୃହର ଅଧିବେଶନ ଆହ୍ୱାନ କରନ୍ତି, ଅଧିବେଶନର ପରିସମାପ୍ତି ବା 'ପ୍ରୋରୋଗ' (Prorogue) ଘୋଷଣା କରନ୍ତି ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ସେ କେବଳ ବିଧାନସଭାକୁ ଭଙ୍ଗ କରିଥାଆନ୍ତି । ତେବେ ସାଧାରଣତଃ ଏ ସମସ୍ତ କ୍ଷମତା ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ କରନ୍ତି । ବିଧାନ ପରିଷଦ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ସଦନ ଓ ଏହାର ବିଲୟ ନାହିଁ ।

ନିର୍ବାଚନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନବଗଠିତ ବିଧାନସଭାର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନ ଓ ପ୍ରତିବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନ ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ତାଙ୍କର 'ଲିଖିତ ଅଭିଭାଷଣ' ବିଧାନ ସଭାରେ ପାଠ କରନ୍ତି । ଏଥିରେ ସରକାରଙ୍କର ନୀତି ଓ କର୍ମ ପନ୍ଥା ସୂଚୀତ ହୋଇଥାଏ । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ରାଜ୍ୟପାଳ ବିଧାନସଭାକୁ ପ୍ରଶାସନ-ସଂପର୍କିତ ବାର୍ତ୍ତା (Message) ପ୍ରେରଣ କରିଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚିଠା ଆଇନ୍ (ବିଧେୟକ) ବା 'ବିଲ୍' ବିଧାନସଭାରେ ବା ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ଉଭୟ ଗୃହରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତିରେ ଗୃହୀତ ହେବା ପରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ 'ସମ୍ମତି' (assent) ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଯାଏ । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ 'ସମ୍ମତି' ପାଇବା ପରେ 'ଚିଠା ଆଇନ୍'ଟି ଏକ 'ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଆଇନ୍' (Act) ରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅର୍ଥ-ଚିଠା ଆଇନ (ଅର୍ଥ ବିଲ୍)କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ସମ୍ମତି ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ, କାରଣ ଅର୍ଥ-ଚିଠାଆଇନ (ଅର୍ଥ ବିଲ୍) ବିଧାନସଭାରେ ଆଗତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ପ୍ରାକ୍-ଅନୁମତି ଲାଭ କରିଥାଏ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସାଧାରଣ ଚିଠା ଆଇନ୍ ବା ବିଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ 'ସମ୍ମତି' ପାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଗଲେ, ସେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିକଳ୍ପ ପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଆନ୍ତି ।

(୧) ସେ 'ସମ୍ମତି' ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ଓ ଫଳରେ, ଚିଠା ଆଇନ୍‌ଟି ଗୋଟିଏ 'ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଆଇନ୍'ରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।

(୨) ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ବା ବିଧାନସଭାର ପୁନଃ ବିଚାର ପାଇଁ ସେ ଚିଠାଆଇନ୍ (ବିଲ୍)ଟିକୁ ନିଜର 'ବାର୍ତ୍ତା' ସହିତ ଫେରସ୍ତ କରିପାରନ୍ତି ।

(୩) ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କର ବିଚାର ପାଇଁ ସେ ଚିଠାଆଇନ୍ ବା ବିଲ୍‌ଟିକୁ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖିପାରନ୍ତି ।

ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ବା ବିଧାନସଭାର ପୁନଃ ବିଚାର ପାଇଁ ଫେରି ଆସିଥିବା ସାଧାରଣ ଚିଠାଆଇନ ବା ବିଲ୍‌ଟି ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ପୁନଃ ବିଚାର ପରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ 'ସମ୍ମତି' ପାଇଁ ପଠାଗଲେ, ସେ ତାହାକୁ 'ସମ୍ମତି' ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଅସମ୍ମତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ବା ବିଧାନସଭାର ଅଧିବେଶନ ଚାଲୁ ନଥିବା ସମୟରେ ଯଦି କୌଣସି ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ନୂତନ ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଅଧାଦେଶ (ଅର୍ଡ଼ିନାନ୍‌ସ) ଜାରି କରିଥାଆନ୍ତି । ଅଧାଦେଶ ହେଉଛି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହୀ ଆଇନ୍ (Executive Law) ବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବା ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଆଇନ୍ । ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧିବେଶନ ବସିବାର ୬ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ଅଧାଦେଶଟି ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ନଚେତ୍ ଏହା ସ୍ୱତଃ ଅକାମୀ ହୋଇଯାଏ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟପାଳ ଇଚ୍ଛାକଲେ, ଯେକୌଣସି ସମୟରେ ଅଧାଦେଶଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନେଇ ପାରନ୍ତି । ଅଧାଦେଶ ସଂପର୍କିତ

ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଆଇନ୍ ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳରେ ଗୃହୀତ ହେଲେ ଅଧ୍ୟାଦେଶଟି ସ୍ୱତଃ ଅକାମୀ ହୋଇଯାଏ ।

ଅର୍ଥ ସଂପର୍କିତ କ୍ଷମତା :

ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ପ୍ରାକ୍ ଅନୁମତି ବିନା କୌଣସି ଅର୍ଥ-ସଂପର୍କିତ ଚିଠାଆଇନ (ଅର୍ଥବିଲ୍) ବିଧାନସଭାରେ ଆଗତ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ 'ଆର୍ଥିକ ବର୍ଷ'ର ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଧାନ ସଭାରେ ରାଜ୍ୟର ବାର୍ଷିକ ଆୟ-ବ୍ୟୟ-ଅଟକଳ ବା 'ବଜେଟ୍' ଉପସ୍ଥାପିତ କରାନ୍ତି । ଏହାବ୍ୟତୀତ 'ଅତିରିକ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚଦାବି' ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟପାଳ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଧାନସଭାରେ ଆଗତ କରାନ୍ତି ।

ନ୍ୟାୟିକ କ୍ଷମତା :

ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ ନ୍ୟାୟାଳୟର ବିଚାରପତିମାନଙ୍କର ନିଯୁକ୍ତି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ନ୍ୟାୟିକ କ୍ଷମତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ରାଜ୍ୟର ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ବିଚାରପତିମାନଙ୍କର ନିଯୁକ୍ତି ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତି । ରାଜ୍ୟପାଳ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ଦଣ୍ଡିତ ଅପରାଧୀମାନଙ୍କର ଦଣ୍ଡକୁ କୋହଳ' ବା 'ଲାଘବ' କରିପାରନ୍ତି ବା ଦଣ୍ଡାଦେଶକୁ 'ସ୍ଥଗିତ' ରଖିପାରନ୍ତି ।

ବିବିଧ କ୍ଷମତା :

(୧) ରାଜ୍ୟପାଳ ରାଜ୍ୟରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ପ୍ରତି ୧୫ ଦିନରେ ଥରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ ସଂପର୍କରେ ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ 'ପାକ୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟ' ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

(୨) ସାଂବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ଚାଲି ନ ପାରିଲେ, ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରି କରିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟପାଳ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାଆନ୍ତି ।

(୩) ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବରେ ସେ କୁଳାଧିପତି ଭାବରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରନ୍ତି ଓ ଦୀକ୍ଷାନ୍ତ ଅଭିଭାଷଣ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସୁପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ଜାରି କରିଥାଆନ୍ତି ।

(୪) ରାଜ୍ୟପାଳ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟ ରେଡ଼କ୍ରସ୍ ସଂସ୍ଥାର ମୁଖ୍ୟ ।

(୫) ବିଭିନ୍ନ ସଭା, ସମିତି ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସେ ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ଭାବେ ଯୋଗଦାନ କରନ୍ତି ।

(୬) ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଜାତୀୟପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ପରେ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ପ୍ୟାରେଡ଼ରେ ଅଭିବାଦନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।

(୭) ସେ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ।

(୮) ସେ ରାଜ୍ୟ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତିଙ୍କୁ ଶପଥ ପାଠ କରାନ୍ତି ।

(୯) ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆହୂତ ରାଜ୍ୟପାଳମାନଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଯୋଗଦେଇ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି ।

ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା :

ସାଂବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ସମୟରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ପରାମର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ନହୋଇ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଓ ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେହି କ୍ଷମତାକୁ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା କୁହାଯାଏ । ତେବେ କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଇଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ, ତାହା ସେ ନିଜେ ସ୍ଥିର କରିବେ । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ଇଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଉତ୍‌ଥାପିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି କ୍ଷମତାର ପରିସର ସମ୍ପର୍କରେ ସଂବିଧାନରେ କୌଣସି ବିଶଦ୍ ଆଲୋଚନା ହୋଇନାହିଁ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଅଟେ ।

ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ଭୂମିକା :

ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ଭୂମିକା ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ଗୋଟି । ଏକ ପକ୍ଷରେ, ସେ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନର ସାଂବିଧାନିକ ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ । ରାଜ୍ୟର ସାଂବିଧାନିକ ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକାରେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ସଂପାଦନ କରିବା ସମୟରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ପରଂପରା ଅନୁଯାୟୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ଅପରପକ୍ଷରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି । ରାଜ୍ୟପାଳ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗସୂତ୍ର ରକ୍ଷାକାରୀ । ସେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନ ସଂପର୍କରେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଅବଗତ କରାଇ ଜାତୀୟ ସଂହତି ଓ ଅଖଣ୍ଡତା ବଜାୟ ରଖିବାରେ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସୁସମ୍ପର୍କ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଭୂମିକାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଅନ୍ୟ କାହାର ପରାମର୍ଶରେ ପରିଚାଳିତ ନ ହୋଇ, ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ପଦବୀ ମର୍ଯ୍ୟାଦାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସଂବିଧାନ ସ୍ୱୀକୃତ । ତେବେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ନୈପୁଣ୍ୟ, ସାଂବିଧାନିକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ, ରାଜନୈତିକ ତଥା ପ୍ରଶାସନିକ ପରିପକ୍ୱତା ଓ ସର୍ବୋପରି ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ରାଜ୍ୟପାଳ ପଦବୀକୁ ଅଧିକ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ କରିଥାଏ । ନିଜର "ଦ୍ୱୈତ ଭୂମିକା" (dual role)ରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ନିର୍ବିବାଦୀୟ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ

ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ :

କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଭଳି ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ରହିଅଛି । ରାଜ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ମୁଖ୍ୟ । ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନର ସମସ୍ତ କ୍ଷମତା ସଂବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ହାତରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ପରଂପରା ଅନୁଯାୟୀ ବାସ୍ତବରେ ସେ ସମସ୍ତ କ୍ଷମତା ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ।

ଗଠନ :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ ଶେଷ ହେବା ପରେ ବିଧାନସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଆସନ ପାଇଥିବା ଦଳର ନେତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଅନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଅନ୍ତି । ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ସଭ୍ୟ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇପାରନ୍ତି । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ୬ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ବିଧାନ ପରିଷଦ କିମ୍ବା ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନଚେତ୍ ସେ ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ହରାଇବେ । ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ସଦସ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାର ବା ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାର ୧୫ ଶତାଂଶ ଠାରୁ ଅଧିକ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କୌଣସି ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯଦି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଦଳ ବା ଏକାଧିକ ଦଳମାନଙ୍କର ପ୍ରାକ୍-ନିର୍ବାଚନୀ ବା ନିର୍ବାଚନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମେଣ୍ଟ ବିଧାନସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଆସନ ପାଇବାରେ ସମର୍ଥ ନହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଏପରି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବେ, ଯେ କି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟସୀମା ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ସପକ୍ଷରେ ବିଧାନସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ସମର୍ଥନ ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ଦେବେ ।

ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦରେ ସାଧାରଣତଃ ତିନି ପ୍ରକାରର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି, ଯଥା - (୧) କ୍ୟାବିନେଟ୍ ମନ୍ତ୍ରୀ (୨) ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ (୩) ଉପମନ୍ତ୍ରୀ । ବରିଷ୍ଠ, ଅଭିଜ୍ଞ ଓ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ମନ୍ତ୍ରୀଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆଯାଇଥାଏ । ସେମାନେ ସରକାରଙ୍କର ଏକ ବା ଏକାଧିକ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରୁହନ୍ତି । ଏହି କ୍ୟାବିନେଟ୍ ପାହ୍ୟାର ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ 'କ୍ୟାବିନେଟ୍' ଗଠିତ । ଏହା ସରକାରଙ୍କର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ସଂସ୍ଥା । କ୍ୟାବିନେଟ୍ ହେଉଛି ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗ । କ୍ୟାବିନେଟ୍ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରେ ଥାଆନ୍ତି ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ । ସେମାନେ ସାଧାରଣତଃ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଭାଗର ସ୍ୱାଧୀନ ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଏ । ସେମାନଙ୍କ ପରେ ରହିଲେ ଉପମନ୍ତ୍ରୀ । ଉପମନ୍ତ୍ରୀମାନେ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । କ୍ୟାବିନେଟ୍ ବୈଠକରେ କେବଳ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ପାହ୍ୟା ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହି ବୈଠକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଯୋଗଦିଅନ୍ତି ।

କ୍ୟାବିନେଟ୍ ବୈଠକ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆହୂତ ହୁଏ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ବୈଠକରେ ଅଧକ୍ଷତା କରନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । କ୍ୟାବିନେଟ୍

ବୈଠକରେ ନିଆଯାଉଥିବା ଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି 'ସହମତି' ଉପରେ ଆଧାରିତ । କ୍ୟାବିନେଟ୍ ବୈଠକର ତାରିଖ, ସମୟ ଓ ସ୍ଥାନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନିରୂପଣ କରନ୍ତି ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ତୁମ ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ସବୁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ନାମ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭା ନିକଟରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଓ ସମୂହ ଭାବରେ ଉତ୍ତରଦାୟୀ । ବିଧାନସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ବା ଆସ୍ଥା ଭାଜନ ହୋଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ତିଷ୍ଠି ରହେ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ବିଧାନସଭାର ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ସଭ୍ୟଙ୍କର ଆସ୍ଥା ହରାଏ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥାଏ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ମୁଖ୍ୟ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ବିଲୟ ଘଟେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭାଗ ବଣ୍ଟନ ଓ ବିଭାଗ ଅଦଳ ବଦଳ କରାଇ ଥାଆନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଇସ୍ତଫା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବହିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥାଆନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସୁପାରିଶ କ୍ରମେ ରାଜ୍ୟପାଳ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଇସ୍ତଫା ପତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।

କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ :

ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ବାସ୍ତବରେ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରକ । ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ସହିତ ନୀତିଗୁଡ଼ିକ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିବ, ସେ ସଂପର୍କିତ ସମସ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ନିଅନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସରକାରୀ ନୀତି ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଜନସେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାନ୍ତି ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନାମ ଲେଖ ।

ରାଜ୍ୟମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳର ବୈଠକରେ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ 'ବଜେଟ୍' ଉପରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଏ ଓ ଏହା ଅନୁମୋଦିତ ହୁଏ । ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ବୈଠକରେ ଆଲୋଚିତ ହେବାପରେ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନିଅନ୍ତି ।

ସର୍ବୋପରି ରାଜ୍ୟର ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତି ନିମିତ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ସଫଳ ରୂପାୟନ କରି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରିବା ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ପ୍ରଥମ ଓ ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ମନ୍ତ୍ରି ପରିଷଦ ବୈଠକରେ ନିଆଯାଇଥିବା "ସାମୂହିକ ନିଷ୍ପତ୍ତି"କୁ ସମସ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ଯଦି କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରୀ ଭିନ୍ନ ମତପୋଷଣ କରି ସାମୂହିକ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଭାଗୀଦାର ନ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥାଆନ୍ତି ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଗଠିତ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି ବିଧାନସଭାର ନେତା ଓ ସର୍ବୋପରି ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କର ନେତା ।

ନିଯୁକ୍ତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ :

ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ବିଧାନସଭାରେ ଥିବା ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠ ଦଳର ନେତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଧାନ ସଭାର ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଦଳର ନେତା ଭାବେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେ ୬ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ନପାରିଲେ, ତାଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମେତ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ବିଧାନସଭାରେ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କର ଆସ୍ଥାଭାଜନ ହୋଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନିଜ ପଦବୀରେ ରହନ୍ତି । ସେ ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ନିଜର ଇସ୍ତଫା ପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ପଦ ତ୍ୟାଗ କରିପାରିବେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରି ହେଲେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମେତ

ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦକୁ ବରଖାସ୍ତ କରାଯାଏ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ବିଲୟ ଘଟେ ।

କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ବିବିଧ ଓ ବ୍ୟାପ୍ତ ।

(୧) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଏବଂ ବିଲୟର ଆଧାର । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପାହ୍ୟା ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭାଗବଣ୍ଟନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ମୁତାବକ ହୁଏ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଯେ କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବିଭାଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରନ୍ତି । ଏପରିକି କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଇସ୍ତଫା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ସେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପୁଜୁଥିବା ବିବାଦର ସମାଧାନ କରି ଥାଆନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳର ବୈଠକ ଆହ୍ୱାନ କରନ୍ତି; କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ବୈଠକରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ସେ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ବୈଠକର ନିଷ୍ପତ୍ତି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଜଣାନ୍ତି ।

(୨) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଜ୍ୟପାଳ :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟପାଳ ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗସୂତ୍ର ରକ୍ଷାକାରୀ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ କରନ୍ତି । ଅପରପକ୍ଷରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଦେଇଥିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳର ବୈଠକରେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜ୍ୟଶାସନ ସଂପର୍କରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଅବଗତ କରାଇଥାଆନ୍ତି ।

(୩) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ବିଧାନସଭା :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି ବିଧାନସଭାର ନେତା । ବିଧାନସଭାର ନେତା ଭାବରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ବିଧାନ ସଭାରେ ସେ ସରକାରଙ୍କର ନୂତନ ନୀତି ଓ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ଘୋଷଣା କରନ୍ତି । ବିଧାନସଭାର କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସମୟରେ ବାଚସ୍ପତି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତି । ଦ୍ୱି-ସଦନୀୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଥିବା ରାଜ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଦନ (ବିଧାନ ପରିଷଦ) ସହିତ ଯୋଗସୂତ୍ର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବିଧାନସଭାରେ ବିରୋଧୀଦଳର ନେତା ଓ ଅନ୍ୟ ଦଳର ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରିଥାଆନ୍ତି ।

(୪) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶାସକ ଦଳ :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି ନିଜ ଦଳ ତଥା ଶାସକ ଦଳର ନେତା । ବେଳେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଦଳର ସଭାପତି ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସେ ଶାସକ ଦଳର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରିବା ସହିତ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ।

(୫) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନ :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନ ବହୁଳ ଭାବରେ ଉପକୃତ ଓ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ । ରାଜ୍ୟ ସରକାରର ମୁଖ୍ୟ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ହିସାବରେ ବାସ୍ତବରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବିଭିନ୍ନ ନୀତି ନିୟମ ପ୍ରଣୟନ କରିବାରେ ନେତୃତ୍ୱ ନେବା ସହିତ ସେଗୁଡ଼ିକ କିପରି ନିଷ୍ଠାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିବ, ସେଥିପ୍ରତି ସଜାଗ ରହନ୍ତି । ରାଜ୍ୟରେ ଦୈବୀ-ଦୁର୍ବିପାକ ବା ଆପତ୍‌କାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଶାସନକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରି ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରାନ୍ତି । ସେ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସୁବିଧା ଓ ଅସୁବିଧା ଉପଲବ୍ଧି କରି ବିହିତ ପ୍ରତିକାର ବିଧାନ କରନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରି ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ।

(୬) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଜ୍ୟର ଜନସାଧାରଣ :

ରାଜ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଓ ରାଜ୍ୟର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ପ୍ରିୟ ନେତା ଭାବରେ ରାଜ୍ୟର ତଥା ଜନତାର ସ୍ୱାର୍ଥ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଉଚିତ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ । ରାଜ୍ୟପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଅନୁଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତୀୟ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ

ସଂଗଠନ ମାଧ୍ୟମରେ ରାଜ୍ୟର ବିକାଶମୂଳକ ଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ଲୋକମାନଙ୍କର ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତି ସାଧନ କରିବା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନୀତି ଆୟୋଗ, ଆଞ୍ଚଳିକ ପରିଷଦ, ଜାତୀୟ ଉନ୍ନୟନ ପରିଷଦ ଜାତୀୟ ସଂହତି ପରିଷଦ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେଇ ରାଜ୍ୟର ସମୁହ ସ୍ୱାର୍ଥ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭୂମିକା :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ଶାସନମୁଖ୍ୟ । ସେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ସହାୟତାରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ ନିମିତ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ନୀତି ପ୍ରଣୟନ କରି ବିଭାଗୀୟ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ସେଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାନ୍ତି ଓ ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ସମୀକ୍ଷା କରନ୍ତି ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ମୁଖ୍ୟ, ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ପ୍ରମୁଖ ପରାମର୍ଶଦାତା, ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାର ନେତା ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଜଣେ ଜନନାୟକ ଭାବରେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ସଂପାଦନ କରନ୍ତି ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୋଗଦେଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦିଅନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ ପାଳନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ଜାତୀୟ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗଦେଇ ପ୍ୟାରେଡ୍‌ରେ ଅଭିବାଦନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସଫଳତା ନିର୍ଭର କରେ, ନିମ୍ନୋକ୍ତ କେତେଗୋଟି ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ; ଯଥା : (କ) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ନେତୃତ୍ୱ (ଖ) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଃସର୍ତ୍ତ ଦଳୀୟ ସମର୍ଥନ (ଗ) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତି ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଘ) କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ରାଜନୈତିକ ସମୀକରଣ ଓ (ଙ) ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଭୂମିକା ।

ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ (State Legislature) :

ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ରହିଅଛି । ଏହା ଏକ-ସଦନୀୟ ବା ଦ୍ୱି-ସଦନୀୟ ହୋଇଥାଏ । ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ନିମ୍ନସଦନକୁ ବିଧାନସଭା ଏବଂ ଉଚ୍ଚସଦନକୁ ବିଧାନ ପରିଷଦ କୁହାଯାଏ । ରାଜ୍ୟପାଳ ହେଉଛନ୍ତି ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ । ବିହାର, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ତେଲେଙ୍ଗାନା ଏବଂ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀରରେ ଉଭୟ ବିଧାନସଭା ଓ ବିଧାନ ପରିଷଦ ଅଛି । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟରେ କେବଳ ନିମ୍ନ ସଦନ ବା ବିଧାନସଭା ଅଛି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ କେବଳ ବିଧାନ ସଭା ଅଛି । କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ ଦିଲ୍ଲୀ ଓ ପୁଦୁଚେରୀରେ ମଧ୍ୟ ବିଧାନ ସଭା ଅଛି ।

ବିଧାନସଭା

ଗଠନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ :

ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ୫୦୦ ରୁ ଅଧିକ କିମ୍ବା ୬୦ରୁ କମ୍ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜନସଂଖ୍ୟାର ସ୍ୱଳ୍ପତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସିକିମ୍ ବିଧାନସଭା ୩୨ଆସନ ବିଶିଷ୍ଟ । ଗୋଆ, ଅରୁଣାଚଳ ପ୍ରଦେଶ ଏବଂ ମିଜୋରାମର ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟସଂଖ୍ୟା ୪୦ ଲେଖାଏଁ ।

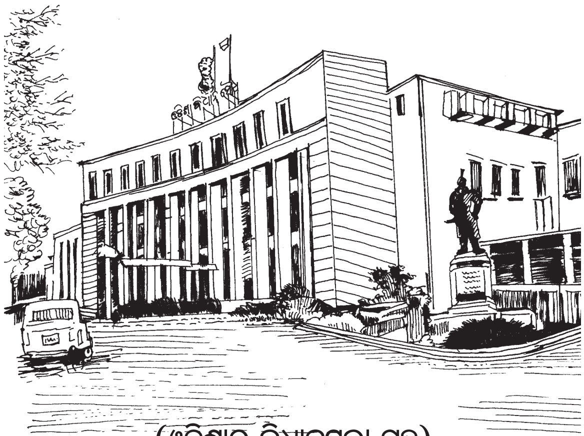

(ଓଡ଼ିଶାର ବିଧାନସଭା ଗୃହ)

ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ମୋଟ ସଭ୍ୟସଂଖ୍ୟା ୧୪୭ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ୨୨ ଆସନ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି (S.C) ଏବଂ ୩୪ଟି ଆସନ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି (S.T)ଙ୍କ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ । ଅବଶିଷ୍ଟ ୯୧ଟି ଆସନ ସାଧାରଣବର୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନେ ରାଜ୍ୟର ଭୋଟଦାତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସାବାଳକ ଭୋଟଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି । ୧୮ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ବୟସ୍କ ସମସ୍ତ ସାବାଳକ ନାଗରିକ 'ଭୋଟଦାତା' (ଭୋଟର) ହିସାବରେ ନିଜର 'ମତଦାନ

ଅଧିକାର’ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରି ନିର୍ବାଚନ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜ ନିଜ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ‘ବିଧାୟକ’ (M.L.A) ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରତି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବ୍ୟବଧାନରେ ବିଧାନସଭା ଗଠିତ ହେବାପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ କରାଯାଏ ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ତୁମ ଜିଲ୍ଲାର ସମସ୍ତ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଏବଂ ସବୁ ବିଧାୟକମାନଙ୍କର ନାମ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ବସ୍ତୁତଃ ବିଧାନସଭାର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ୫ ବର୍ଷ । ଜାତୀୟ ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରି ହେବା ସମୟରେ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ସଂସଦର ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ୧ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇପାରେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ରାଜ୍ୟପାଳ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ବିଧାନସଭା ଭଙ୍ଗ କରି ଥାଆନ୍ତି ।

ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ପଦ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟତା :

ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ପଦ ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୧ - ସେ ଭାରତୀୟ ନାଗରିକ ହୋଇଥିବେ ।

୨ - ତାଙ୍କର ବୟସ ୨୫ ବର୍ଷରୁ କମ୍ ହୋଇ ନ ଥିବ ।

୩ - ସଂସଦଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ନିର୍ବାଚନ ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତା ତାଙ୍କର ଥିବ ।

କୌଣସି ଲାଭଜନକ ପଦବୀରେ ଥିଲେ ବା ଦେବାଳିଆ ବା ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତ ହୋଇଥିଲେ, ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଧାନ ସଭାର ସଭ୍ୟ ପଦ ପାଇଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଘୋଷିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ।

ଅଧିବେଶନ :

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ରାଜ୍ୟପାଳ ବିଧାନସଭାର ଅଧିବେଶନ ଡ଼କାଇ ଥାଆନ୍ତି । ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ ବିଧାନ ସଭାର ଦୁଇଟି ଅଧିବେଶନ ମଧ୍ୟରେ ୬ ମାସରୁ ଅଧିକ ବିରତି ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ବିଧାନସଭାର ଅନ୍ୟୂନ ଦୁଇଟି ଅଧିବେଶନ ହେବା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ । ବାସ୍ତବରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ବିଧାନସଭାର ତିନିଗୋଟି ଅଧିବେଶନ ଆହୂତ ହୋଇଥାଏ; ଯଥା :- ବଜେଟ୍ ଅଧିବେଶନ, ବର୍ଷାକାଳୀନ ଅଧିବେଶନ ଓ ଶୀତକାଳୀନ ଅଧିବେଶନ ।

କୋରମ୍ :

ବିଧାନସଭାର ପ୍ରତିଦିନର ଅଧିବେଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁ ରଖିବା ପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଅତିକମ୍‌ରେ ଗୃହର ସର୍ବମୋଟ ସଭ୍ୟସଂଖ୍ୟାର ଏକ-ଦଶମାଂଶ ସଭ୍ୟ ଗୃହରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ସର୍ବନିମ୍ନ ସଂଖ୍ୟକ ସଦସ୍ୟଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ‘କୋରମ’ କୁହାଯାଏ ।

ବାଚସ୍ପତି :

ଲୋକସଭା ପରି ବିଧାନସଭା ବୈଠକରେ ବାଚସ୍ପତି ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରନ୍ତି । ବିଧାନସଭାର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନରେ ଗୃହର ସଭ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ବାଚସ୍ପତି ଭାବେ ନିର୍ବାଚିତ କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ବାଚସ୍ପତି ଶାସକ ଦଳରୁ ଓ ଉପବାଚସ୍ପତି ବିରୋଧୀଦଳରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ବିଧାନସଭାକୁ ନୀତି ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ପରିଚାଳିତ କରିବା ଏବଂ ବିଧାନସଭାର ଅଧିବେଶନରେ ଶାନ୍ତି ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରିବା ସହିତ ସୁଚାରୁରୂପେ ଅଧିବେଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବା ବାଚସ୍ପତିଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ । ବିଶୃଙ୍ଖଳିତ ଆଚରଣ ପାଇଁ ବାଚସ୍ପତି ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୃହରୁ ବହିଷ୍କୃତ (Expulsion) ବା ନିଲମ୍ବିତ କରିଥାଆନ୍ତି । ସଭ୍ୟମାନେ ବାଚସ୍ପତିଙ୍କ ଅନୁମତି କ୍ରମେ ବିଧାନସଭାରେ ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି । ବାଚସ୍ପତି ବିଧାନସଭାର କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି । ସେ ବିଧାନସଭାର କାର୍ଯ୍ୟ ପଦ୍ଧତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ତର୍ଜମା କରିଥାଆନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି (Ruling) ଚୂଡ଼ାନ୍ତ । ସଭ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ବାଚସ୍ପତିଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ବାଚସ୍ପତି ହେଉଛନ୍ତି ଗୃହର ନିର୍ବିବାଦୀୟ ଓ ନିରପେକ୍ଷ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ । ଉଭୟ ବାଚସ୍ପତି ଓ ଉପବାଚସ୍ପତି ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିଲେ ଅଧିବେଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଏକ ‘ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମଣ୍ଡଳୀ’ ରହିଛି ।

ବାଚସ୍ପତି ବିଧାନସଭାରେ ଆଗତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତାବଗୁଡ଼ିକର ବୈଧତା ଓ ସାମ୍ବିଧାନିକତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି ।

ବିଧାନସଭା ଅଧିବେଶନ ଚାଲୁଥିବା ସମୟରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ କିମ୍ବା ନିୟମାନୁସାରେ ଅଧିବେଶନ

କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲି ନ ପାରିଲେ ବାଚସ୍ପତି ଗୃହକୁ ମୁଲତବୀ (adjourn) ରଖନ୍ତି ।

କୌଣସି ଚିଠାଆଇନ (ବିଲ୍), ଏକ 'ଅର୍ଥ ଚିଠା ଆଇନ' ବା (ଅର୍ଥ ବିଲ) କି ନୁହେଁ, ତାହା ବାଚସ୍ପତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ।

ବାଚସ୍ପତି ଦଳୀୟ ଆନୁଗତ୍ୟରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହି ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ ବିଧାନସଭାର ଅଧିବେଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରନ୍ତି । ସେ ସାଧାରଣତଃ କୌଣସି ଚିଠା ଆଇନ (ବିଲ୍) ସପକ୍ଷରେ ବା ବିପକ୍ଷରେ ଭୋଟ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଚିଠା ଆଇନ ସପକ୍ଷରେ ଓ ବିପକ୍ଷରେ ସମାନ ସଂଖ୍ୟକ ଭୋଟ ମିଳେ; ସେତେବେଳେ ବାଚସ୍ପତି ତାଙ୍କର 'ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଭୋଟ' ମାଧ୍ୟମରେ ଚିଠା ଆଇନର ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି । ବାଚସ୍ପତି ଓ ଉପବାଚସ୍ପତି ବିଧାନସଭାର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ଓ ବହିଷ୍କୃତ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଲିଖିତଭାବେ ଇସ୍ତଫା ପତ୍ର ଲେଖି ନିଜ ପଦବୀରୁ ଅବ୍ୟାହତି ନେଇଥା'ନ୍ତି ।

ବିଧାନସଭାର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ :

୧- ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କାର୍ଯ୍ୟ :

ବିଧାନସଭାର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟଟି ହେଲା ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରିବା । ରାଜ୍ୟ ତାଲିକା ଏବଂ ଯୁଗ୍ମ ତାଲିକାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକରେ ବିଧାନସଭା ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରନ୍ତି । ଯେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ଚିଠାଆଇନ୍ (ବିଲ୍) ବିଧାନସଭାରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପଦ୍ଧତିରେ ଗୃହୀତ ହେବା ପରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ 'ସମ୍ମତି' ପାଇଁ ପଠାଯାଏ ଏବଂ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ 'ସମ୍ମତି' ପ୍ରାପ୍ତହେଲେ, ତାହା ଆଇନ୍‌ରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।

୨- ଅର୍ଥ ସଂପର୍କିତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କ୍ଷମତା :

ବିଧାନସଭାର ବିନା ଅନୁମୋଦନରେ ସରକାର ଗୋଟିଏ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ବାର୍ଷିକ ଆୟବ୍ୟୟ ଅଟକଳ ବା ବଜେଟ୍ ବିଧାନସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥାଆନ୍ତି । ବଜେଟ୍ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ଶେଷହେବା ପରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବିଭାଗୀୟ ଖର୍ଚ୍ଚଦାବି ବିଧାନସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି । ବିଧାନସଭାରେ ଖର୍ଚ୍ଚଦାବି ଗୃହୀତ ହେଲାପରେ ସରକାର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ସଂପର୍କିତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଧାନସଭା ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ । ବିଧାନସଭାର ବିନା ଅନୁମୋଦନରେ ସରକାର ଟିକସ୍ ଆଦାୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଅର୍ଥ ସଂପର୍କିତ ଚିଠା ଆଇନ୍ କେବଳ ବିଧାନସଭାରେ ଆଗତ ହୁଏ ।

୩ - କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା ଉପରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଜାହିର କ୍ଷମତା :

ବିଧାନସଭା ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ । ତେଣୁ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଜାରି କରନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ବିଧାନସଭା ନିକଟରେ ସମୂହ ଭାବେ ଉତ୍ତରଦାୟୀ । ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ଏବଂ ମୁଲତବୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ଧ୍ୟାନ ଆକର୍ଷଣକାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ମାଧ୍ୟମରେ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ବଜେଟ ଆଲୋଚନା ସମୟରେ ବିଧାୟକମାନେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବିଭାଗ ବିଷୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଥାଆନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ 'କାଟ ପ୍ରସ୍ତାବ' ମାଧ୍ୟମରେ ବିଧାନସଭା ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଜାହିର କରିଥାଆନ୍ତି । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ବଜେଟ ଆଲୋଚନା ସମୟରେ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚଦାବି ଗୃହୀତ ହେବା ସମୟରେ ବିଧାୟକମାନେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବିଭାଗ ପରିଚାଳନା ବିଷୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଥାଆନ୍ତି । ବିଧାନସଭାରେ ଅନାସ୍ଥା ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲେ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦ ଇସ୍ତଫା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

୪ - ବିତର୍କ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନାମୂଳକ କ୍ଷମତା :

ବିଧାନସଭାରେ ରାଜ୍ୟର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ସଦସ୍ୟମାନେ ଆଲୋଚନା ଓ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଏହାଫଳରେ ସରକାରଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଦୋଷତ୍ରୁଟି ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆସେ ଓ ସରକାର ସମାଲୋଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

୫ - ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ସଂପର୍କିତ କ୍ଷମତା :

ସମ୍ବିଧାନର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଧାରାର ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ଆଗତ ବିଧେୟକଗୁଡ଼ିକ ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ଅନୁମୋଦନ (Ratification) ଆବଶ୍ୟକ କରିଥାଆନ୍ତି ।

୬ - ନିର୍ବାଚନ ସଂପର୍କିତ କ୍ଷମତା :

(କ) ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣଙ୍କୁ ବାଚସ୍ପତି ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ଉପବାଚସ୍ପତି ଭାବେ ନିର୍ବାଚିତ କରନ୍ତି ।

(ଖ) ପ୍ରତି ୨ ବର୍ଷରେ ଥରେ ରାଜ୍ୟସଭାର ଏକ-ତୃତୀୟାଂଶ ସଦସ୍ୟମାନେ ନିଜ ନିଜ ରାଜ୍ୟର ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

(ଗ) ବିଧାନସଭାର ନିର୍ବାଚିତ ସଭ୍ୟମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ନିର୍ବାଚନରେ ମଧ୍ୟ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି । ବିଧାନ ପରିଷଦର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ ବିଧାନ ପରିଷଦର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

୭ - ବିବିଧ କ୍ଷମତା :

ରାଜ୍ୟ ଲୋକସେବା ଆୟୋଗର ବାର୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟଗୁଡ଼ିକ ବିଧାନ ସଭାରେ ଗୃହର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଗୋଚରାର୍ଥେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଏ ।

ବିଧାନସଭାରେ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ ପଦ୍ଧତି :

କୌଣସି ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ପ୍ରଥମେ ଚିଠା-ଆଇନ ବା 'ବିଲ୍' ଆକାରରେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ବିଭାଗୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୃହର ଅନୁମତି ସହିତ ବିଧାନସଭାରେ ଆଗତ ହୁଏ । ଚିଠାଆଇନ ବା 'ବିଲ୍' ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର; ଯଥା : (୧) ସାଧାରଣ ଚିଠା ଆଇନ ବା ବିଲ୍, (୨) ଅର୍ଥ-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଚିଠା ଆଇନ ବା 'ଅର୍ଥବିଲ୍' । ମୁଖ୍ୟତଃ ଅର୍ଥବିଲ୍ ଅର୍ଥ-ସଂପର୍କିତ ବିଷୟରେ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଚିଠାଆଇନ୍ ଅନ୍ୟସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରାଯିବା ପାଇଁ ଗୃହରେ ଆଗତ କରାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚିଠା ଆଇନ ବିଧାନ ସଭାରେ ପ୍ରଥମ ପାଠ, ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଠ ଓ ତୃତୀୟ ପାଠ ମାଧ୍ୟମରେ ଗତି କରେ । ତୃତୀୟ ପାଠ ସ୍ତରରେ ଚିଠାଆଇନ ଗୃହୀତ ହେବା ପାଇଁ ଗୃହର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କର ମତାମତ ନିଆଯାଏ । ବିଲ୍‌ଟି ସଂଖ୍ୟାଧିକ ସଭ୍ୟଙ୍କର ସମର୍ଥନ ଲାଭ କଲେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ 'ସମ୍ମତି' ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଯାଏ । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ 'ସମ୍ମତି' ପାଇବା ପରେ ବିଲ୍‌ଟି 'ଆଇନ'ରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ ।

ବିଧାନ ପରିଷଦ

ବିଧାନ ପରିଷଦ :

ବିଧାନପରିଷଦ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳର ଉଚ୍ଚ ସଦନ । ଏହା ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଗୃହ । ଏହାର ବିଲୟ ନାହିଁ । ବିଧାନ ପରିଷଦର ସଭ୍ୟମାନେ ୬ ବର୍ଷ ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତି ୨ ବର୍ଷରେ ଏହାର ଏକ-ତୃତୀୟାଂଶ ସଭ୍ୟ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।

ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ତେଲେଙ୍ଗାନା, କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ବିହାର, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀରକୁ ବାଦଦେଲେ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ବିଧାନ ପରିଷଦ ନାହିଁ । ସେହି ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ କେବଳ ବିଧାନସଭା ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଧାନ ପରିଷଦ ନାହିଁ, କେବଳ ବିଧାନସଭା ରହିଛି ।

ଗଠନ :

ବିଧାନ ପରିଷଦ କେତେକ ପରୋକ୍ଷ ଭାବେ ନିର୍ବାଚିତ ସଭ୍ୟ ଓ କେତେକ ମନୋନୀତ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ । କୌଣସି ବିଧାନ ପରିଷଦର ସଦସ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ୪୦ ରୁ କମ୍ ବା ସେହି ରାଜ୍ୟର ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟସଂଖ୍ୟାର ଏକ-ତୃତୀୟାଂଶରୁ ଅଧିକ ହେବନାହିଁ ।

ନିମ୍ନମତେ ବିଧାନ ପରିଷଦର ପାଞ୍ଚ-ଷଷ୍ଠାଂଶ ସଭ୍ୟ ନିର୍ବାଚିତ ଓ ଏକ-ଷଷ୍ଠାଂଶ ସଭ୍ୟ ମନୋନୀତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ।

୧- ଗୃହର ଏକ-ତୃତୀୟାଂଶ ସଭ୍ୟ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି, ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ସଂସ୍ଥାର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

୨- ଗୃହର ଏକ-ଦ୍ୱାଦଶାଂଶ ସଭ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଅନ୍ୟୁନ ୩ ବର୍ଷ ଧରି ବାସ କରୁଥିବା ସ୍ନାତକ (Graduate) ମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ ନିର୍ବାଚକ ମଣ୍ଡଳୀ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

୩- ଗୃହର ଏକ-ଦ୍ୱାଦଶାଂଶ ସଭ୍ୟ ମାଧ୍ୟମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅନ୍ୟୁନ ୩ ବର୍ଷ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ ନିର୍ବାଚକ ମଣ୍ଡଳୀ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

୪ - ଗୃହର ଏକ-ତୃତୀୟାଂଶ ସଭ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

୫- ଗୃହର ଅବଶିଷ୍ଟ ଏକ ଷଷ୍ଠାଂଶ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ସାହିତ୍ୟ, ବିଜ୍ଞାନ, କଳା, ସମବାୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ

ସମାଜ ସେବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମନୋନୀତ କରନ୍ତି ।

ଯୋଗ୍ୟତା :

ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ପରିଷଦର ସଭ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୧- ସେ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ନାଗରିକ ହୋଇଥିବେ ।

୨- ତାଙ୍କର ବୟସ ଅନ୍ୟୁନ ୩୦ ବର୍ଷ ହୋଇଥିବ ।

୩- ସଂସଦ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ଆଇନରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତା ତାଙ୍କର ଥିବ ।

ରାଜ୍ୟବିଧାନ ପରିଷଦର ଅଧିବେଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଜଣେ ନିର୍ବାଚିତ ଅଧକ୍ଷ ଓ ଉପାଧକ୍ଷ ରହିଥାଆନ୍ତି । ଯଦି ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳଟି ଦ୍ୱି-ସଦନୀୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଉଭୟ ବିଧାନସଭା ଓ ବିଧାନ ପରିଷଦରେ ଚିଠା ଆଇନ (ବିଲ୍) ଗୃହୀତ ହେବା ପରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସମ୍ମତି ପାଇଁ ପଠାଯାଏ । ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାର କ୍ଷମତା ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ପରିଷଦ ଠାରୁ ଅଧିକ ।

ରାଜ୍ୟ ନ୍ୟାୟପାଳିକା

ଦେଶର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, ରାଜ୍ୟର ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଓ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ ଅଦାଲତକୁ ନେଇ ଏକ ତ୍ରି-ସ୍ତରୀୟ ନ୍ୟାୟପାଳିକା ସଂସ୍ଥା ଆମ ଦେଶରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛି । ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ ଅଧସ୍ତନ ନ୍ୟାୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ରାଜ୍ୟ ନ୍ୟାୟପାଳିକା ଗଠିତ ।

ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ :

ସମ୍ବିଧାନର ୨୧୪ ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ରହିବ । ମାତ୍ର ଦୁଇ କିମ୍ବା ତତୋଃଧିକ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଗଠନ କରାଯିବାର କ୍ଷମତା ସଂସଦର ଅଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ କଟକଠାରେ ଅବସ୍ଥାପିତ । ଏହା ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ପୂର୍ବରୁ ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ପାଇଁ ବିହାରର ପାଟନାଠାରେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଥିଲା ।

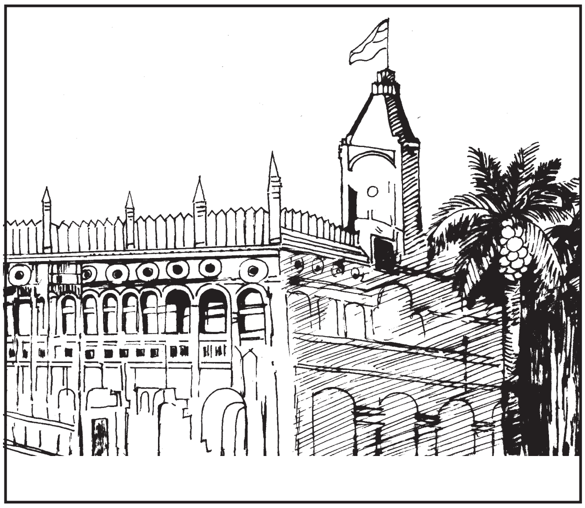

(ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ)

ଗଠନ :

ପ୍ରତି ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟବିଚାରପତି ଏବଂ ଏକାଧିକ ବିଚାରପତିଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ । ସେମାନେ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ରାଜ୍ୟପାଳ ନବନିଯୁକ୍ତ ବିଚାରପତିମାନଙ୍କୁ ଶପଥ ପାଠ କରାନ୍ତି ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତି ଓ ବିଚାରପତିମାନଙ୍କ ନାମ ସଂଗ୍ରହ କର ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ମାନଙ୍କର ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ବିଚାରପତିଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତା :

ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ବିଚାରପତି ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ହେବା ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୧- ସେ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ନାଗରିକ ହୋଇଥିବେ ।

୨- କୌଣସି ଏକ ବା ଏକାଧିକ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଅନ୍ୟୁନ ଦଶବର୍ଷ ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍ ବା ଅଧିବକ୍ତା ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଭିଜ୍ଞତା ତାଙ୍କର ଥିବ; କିମ୍ବା

ଭାରତବର୍ଷର ଯେକୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟୁନ ଦଶବର୍ଷ ପାଇଁ ବିଚାର ବିଭାଗୀୟ ପଦବୀରେ ସେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବେ ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟରେ ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତିଙ୍କୁ ମିଶାଇ ସମୁଦାୟ ୨୭ ଜଣ ବିଚାରପତି ରହି ପାରିବେ ।

କାର୍ଯ୍ୟକାଳ :

ଥରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ବିଚାରପତିମାନେ ୬୨ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଓ ୬୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ସ୍ୱ-ଇଚ୍ଛାରେ ବିଚାରପତିମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଲିଖିତ ଭାବରେ ନିଜ ପଦବୀରୁ ଇସ୍ତଫା ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବେ । ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ବିଚାରପତିମାନେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟକୁ ବଦଳି ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଓ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ବିଚାରପତି ମାନଙ୍କର ବହିଷ୍କାର ପ୍ରଣାଳୀ ବସ୍ତୁତଃ ସମାନ । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଦୁଇ-ତୃତୀୟାଂଶ ସଭ୍ୟଙ୍କର ସମର୍ଥନ ପାଇ ସଂସଦର ଉଭୟ ଗୃହରେ ବହିଷ୍କାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲାପରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଚାରପତି ପଦଚ୍ୟୁତ ହୁଅନ୍ତି ।

ରାଜ୍ୟ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର :

୧ - ମୌଳିକ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର :

ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଯେଉଁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ସିଧାସଳଖ ମୋକଦ୍ଦମା ଦାୟର କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମୌଳିକ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ପରିସର ଭୁକ୍ତ । କୌଣସି ନାଗରିକଙ୍କର ମୌଳିକ ଅଧିକାର କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସେ ସିଧାସଳଖ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାଳୟରେ "ରିଟ୍" (ପରମାଦେଶ) ଆବେଦନ କରିପାରିବେ । (ଧାରା ୨୨୬) । ସଂସଦ, ବିଧାନସଭା ଇତ୍ୟାଦି ନିର୍ବାଚନ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ମୋକଦ୍ଦମା ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଆଗତ ହୋଇଥାଏ । ଅଦାଲତ ଅବମାନନା, ବିବାହ, ଛାଡ଼ପତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ମୋକଦ୍ଦମାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ମୌଳିକ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

୨ - ଆବେଦନମୂଳକ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର (Appellate Jurisdiction) :

ଆବେଦନମୂଳକ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷମତା । ବିଭିନ୍ନ ଦେୱାନୀ ଓ ଫୌଜଦାରୀ ମାମଲାରେ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ ବିଚାରପତି (ଜିଲ୍ଲା ସେସନ୍‌ସ ଜଜ୍/ଦୌରାଜଜ୍)ଙ୍କ ରାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଆବେଦନ କରାଯାଏ, ଯଦି ଏହି ମୋକଦ୍ଦମା ଗୁଡ଼ିକରେ ଆଇନର ତର୍ଜମା କରାଯିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଥାଏ ।

୩ - ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର :

ରାଜ୍ୟର ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ ସମସ୍ତ ନିମ୍ନ ଅଦାଲତ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତି ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ ନିମ୍ନ ଅଦାଲତଗୁଡ଼ିକ ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ନିମ୍ନ ଅଦାଲତଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ ପଦ୍ଧତି ସ୍ଥିର କରନ୍ତି । ନିମ୍ନ ଅଦାଲତରେ ବିଚାରାଧୀନ ଯେକୌଣସି ମୋକଦ୍ଦମାକୁ ନିଜ ପାଖକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ଆଣି ତାହାର ବିଚାର କରିବାର କ୍ଷମତା ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ଅଛି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଚାକିରୀ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୁଏ । ପୁନଶ୍ଚ ଜିଲ୍ଲା ଜଜ୍‌ଙ୍କର ନିଯୁକ୍ତି ଓ ପଦୋନ୍ନତି ବେଳେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟବିଚାରପତିଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତି ।

ନିମ୍ନ ଅଦାଲତ ବା ଅଧସ୍ତନ ଅଦାଲତ :

ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ପରି ଜିଲ୍ଲା ଓ ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନ୍ ବା ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ନ୍ୟାୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା - (କ) ଦେୱାନୀ ଅଦାଲତ ଏବଂ

(ଖ) ଫୌଜଦାରୀ ଅଦାଲତ ।

(କ) ଦେୱାନୀ ଅଦାଲତ :

ଜମିଜମା ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାବର ଏବଂ ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି ସଂପର୍କିତ ମୋକଦ୍ଦମା ଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ବିଚାର କରାଯାଏ, ତାହାକୁ ଦେୱାନୀ ଅଦାଲତ କୁହାଯାଏ । ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ ଜଜ୍ ଓ ସେସନ୍‌ସ (Sessions) କୋର୍ଟ୍ ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଦେୱାନୀ ଓ ଫୌଜଦାରୀ ଅଦାଲତ । ତେଣୁ ଜିଲ୍ଲା ଜଜଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜିଲ୍ଲା ଦୌରା ଜଜ୍ କୁହାଯାଏ । ଦେୱାନୀ ମୋକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରରେ ଜିଲ୍ଲା ଜଜ୍, ଅତିରିକ୍ତ ଜିଲ୍ଲା ଜଜ୍‌ଙ୍କର ଅଦାଲତ ଏବଂ ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନ ବା ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରରେ ସବଜଜ୍‌ଙ୍କର ଏବଂ ମୁନ୍‌ସ୍‌ଫଙ୍କର ଅଦାଲତ ରହିଛି ।

(ଖ) ଫୌଜଦାରୀ ଅଦାଲତ :

ଯେଉଁ ଅଦାଲତ ଗୁଡ଼ିକରେ ଚୋରୀ, ଡ଼କାୟତି, ଧର୍ଷଣ, ହତ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି ଅପରାଧ ଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର କରାଯାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଫୌଜଦାରୀ ଅଦାଲତ କୁହାଯାଏ । ଏହି ମୋକଦ୍ଦମାଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରରେ ଜିଲ୍ଲା ଦୌରାଜଜ୍, ଅତିରିକ୍ତ ଜିଲ୍ଲା ଦୌରାଜଜ୍ ଏବଂ ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନ ବା ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରରେ ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନାଲ୍ ଜୁଡ଼ିସିଆଲ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଓ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ କ୍ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ଅଦାଲତ ରହିଛି ।

ଲୋକ ଅଦାଲତ :

ଅଦାଲତର ପରିସର ବାହାରେ ବିଚାରପତିମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ଗସ୍ତକରି ସେଠାରେ "ଲୋକ ଅଦାଲତ" ପରିଚାଳନା କରି ତାହା ମାଧ୍ୟମରେ ଆପୋଷ ସମାଧାନ ଭିତ୍ତିକ ମୋକଦ୍ଦମା ଗୁଡ଼ିକର ଫଏସଲା କରି ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ "ଲୋକ ଅଦାଲତ" କୁହାଯାଏ । ଏହା ଫଳରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅଯଥାରେ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହୋଇ ବାରମ୍ବାର ଅଦାଲତକୁ ଧାଇଁବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ ।

କେନ୍ଦ୍ର-ରାଜ୍ୟ ସଂପର୍କ :

ଭାରତୀୟ ସଂଘୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ର-ରାଜ୍ୟ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥିତି ସଂବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ଓ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଅଛି । ଉଭୟ ସରକାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ତଥା ସହଯୋଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ତଥା ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନରେ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ କେନ୍ଦ୍ର-ରାଜ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ତିନି ପ୍ରକାରର -

(୧) ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା ସମ୍ପର୍କ,

(୨) ପ୍ରଶାସନିକ ସମ୍ପର୍କ, ଏବଂ

(୩) ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମ୍ପର୍କ ।

୧ - ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା ସମ୍ପର୍କ : କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ ଓ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳମାନେ କେଉଁ ବିଷୟରେ ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରିବେ, ତାହା ସଂବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଇଅଛି । ସଂବିଧାନରେ ତିନି ଗୋଟି ତାଲିକା ରହିଅଛି ଯଥା : (କ) କେନ୍ଦ୍ର ତାଲିକା, (ଖ) ରାଜ୍ୟ ତାଲିକା ଏବଂ (ଗ) ଯୁଗ୍ମ ତାଲିକା ।

ସାଧାରଣତଃ କେନ୍ଦ୍ର ତାଲିକା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକ, ଯଥା : - ପ୍ରତିରକ୍ଷା, ରେଳ, ଡ଼ାକ ବିଭାଗ ସମ୍ପର୍କରେ କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରିବେ । ରାଜ୍ୟ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ (ଯଥା : କୃଷି ଓ ଜଙ୍ଗଲ) ସଂପର୍କରେ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିବେ । ଯୁଗ୍ମ ତାଲିକା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ (ଯଥା - ବିବାହ, ଛାଡ଼ପତ୍ର) ଉପରେ ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ ଓ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରିବେ । ଯଦି ଯୁଗ୍ମ ତାଲିକା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟରେ କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ ଓ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ଆଇନ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ଉପୁଜେ, ତାହା ହେଲେ କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ଆଇନ୍ ବଳବତ୍ତର ରହିବ । ମାତ୍ର ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ଆଇନ୍‌ଟି ଯଦି ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କର ଅନୁମୋଦନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ହେଲେ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ଆଇନ୍‌ଟି ବଳବତ୍ତର ରହିବ ।

ନିମ୍ନୋକ୍ତ କେତେକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିସ୍ଥିତିରେ ସଂସଦ ଚାହିଁଲେ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରିଥାଏ । ଯଥା :-

କ. ଯେତେବେଳେ ୩୫୨ ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ଦେଶରେ ଜାତୀୟ ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥାଏ ।

ଖ. ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ ୩୫୬ ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥାଏ ।

ଗ. ଯେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟସଭାର ଦ୍ୱି-ତୃତୀୟାଂଶ ସଭ୍ୟଙ୍କ ସମର୍ଥନରେ ଗୃହୀତ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁସାରେ ଜାତୀୟ ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସଂସଦ ରାଜ୍ୟତାଲିକା ଭୁକ୍ତ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେହୁଏ ।

ଘ. ଯେତେବେଳେ ଦୁଇ ବା ତତୋଧିକ ରାଜ୍ୟର ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଯେ ସଂସଦ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ଙ. ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଚୁକ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ତାଲିକା ବିଷୟ ଉପରେ ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।

୨ - ପ୍ରଶାସନିକ ସମ୍ପର୍କ : ଯେଉଁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରନ୍ତି, ସେହି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଯଥୋଚିତ ପ୍ରଶାସନିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ କେନ୍ଦ୍ରସରକାର ଏବଂ ରାଜ୍ୟସରକାରମାନଙ୍କର ପ୍ରଶାସନିକ କ୍ଷମତା ପରିସର ଭିନ୍ନ ଏବଂ ଉଭୟ ସରକାର ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟତଃ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର

ଓ ସ୍ୱୟଂ-ଶାସିତ । ମାତ୍ର କେତେକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସଂଘୀୟ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର, ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶାସନିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଜାରି କରିଥାଏ ।

କ - କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶାସନିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତି ଯେ

ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରଶାସନିକ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ ବେଳେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଆଇନର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ ନହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ଖ - ଜାତୀୟ ତଥା ସାମରିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯାତାୟତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ରେଳ ଓ ଜଳପଥ ଯୋଗାଯୋଗର ନିର୍ମାଣ ଓ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ।

ଗ - ରାଜ୍ୟ-ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦର ସମାଧାନ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆନ୍ତଃରାଜ୍ୟ ପରିଷଦ ଗଠିତ ହୋଇଛି ।

ଘ - ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ପ୍ରଶାସନିକ ଏକତା ଓ ସମନ୍ୱୟ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଆୟୋଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯିବା ପାଇଁ ସାମ୍ବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଅଛି । ଯଥା - କେନ୍ଦ୍ର ଲୋକସେବା ଆୟୋଗ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନୁଦାନ ଆୟୋଗ ଓ ଅର୍ଥ ଆୟୋଗ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଙ - ସର୍ବଭାରତୀୟ ପ୍ରଶାସନିକ ସେବା (IAS) ଓ ସର୍ବଭାରତୀୟ ପୋଲିସ୍ ସେବା (IPS) ପରି ସର୍ବଭାରତୀୟ ସେବା ମାଧ୍ୟମରେ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଶାସନ ଓ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନ ଉଭୟେ ସଂପର୍କିତ ।

ଚ - ରାଜ୍ୟପାଳ ସମ୍ମିଳନୀ, ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ମିଳନୀ ଓ ବାଚସ୍ପତି ସମ୍ମିଳନୀ ମାଧ୍ୟମରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର, ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଏକ ସମନ୍ୱିତ ପ୍ରଶାସନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଅଛନ୍ତି ।

୩। ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମ୍ପର୍କ :

କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆର୍ଥିକ ସମ୍ପର୍କ ସଂବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ । ସାଧାରଣତଃ ଦକ୍ଷତା, ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ, ଏବଂ ଯୋଗ୍ୟତା ଭିତ୍ତିରେ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବଳର ବଣ୍ଟନ କରାଯାଏ ।

ସାଧାରଣତଃ କେନ୍ଦ୍ର ତାଲିକାଭୁକ୍ତ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଦାୟ ହେଉଥିବା 'କର' ବା 'ଟିକସ' କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ପାଆନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ ତାଲିକା ଭୁକ୍ତ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଦାୟ ହେଉଥିବା 'କର' ରାଜ୍ୟ ସରକାର ପାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ନିଜର ସମ୍ବଳର କେତେକାଂଶ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ କରନ୍ତି ।

କ - କେତେକ 'କର' ବା ଟିକସ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବସାନ୍ତି, ମାତ୍ର ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଆଦାୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି । ଯଥା - ଷ୍ଟାମ୍ପ ଡ଼ିଉଟି ବା ଷ୍ଟାମ୍ପ ଟିକସ ।

ଖ - କେତେକ 'କର' ବା 'ଟିକସ' କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବସାନ୍ତି ଓ ଆଦାୟ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆଦାୟ ହେଉଥିବା ଅର୍ଥ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ । ଯଥା - ଆୟକର ।

ଗ - କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କୁ ବାର୍ଷିକ ଅନୁଦାନ ବା 'ଗ୍ରାଣ୍ଟସ୍-ଇନ୍-ଏଡ଼' 'Grants-inAid' ଏବଂ 'ସମତୁଲ ଅନୁଦାନ' (ମ୍ୟାଚିଙ୍ଗ୍ ଗ୍ରାଣ୍ଟ) ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ଘ - କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଗରିବ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରାଣ୍ଟ ବା ଅନୁଦାନ ଦିଅନ୍ତି ।

ଙ - ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତିଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

ଚ - ରାଜ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକଳ୍ପ ଓ ଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ଅନୁଦାନ ଦିଅନ୍ତି ।

ଛ - ସଂବିଧାନର ୨୮୦ ଧାରା ଅନୁସାରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପ୍ରତି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏ 'ଅର୍ଥ ଆୟୋଗ' ନିଯୁକ୍ତ କରିଥାଆନ୍ତି । ଅର୍ଥ ଆୟୋଗ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବଳ ବଣ୍ଟନର ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି ।

ଭାରତରେ କେନ୍ଦ୍ର ରାଜ୍ୟ ସମ୍ପର୍କକୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କଲେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କ୍ଷମତାଶାଳୀ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା, ପ୍ରଶାସନିକ ଏବଂ ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଂପର୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଧିପତ୍ୟ ରହିଅଛି । ତେଣୁ ଭାରତକୁ ଏକ "ଅର୍ଦ୍ଧ-ସଂଘୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର" ବା "କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ-ସଂଘୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର" (Centralized Federation) କୁହାଯାଏ ।

ଆମେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ :

୧. ରାଜ୍ୟର ସାମ୍ବିଧାନିକ ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟପାଳ ।

୨. ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭା ନିକଟରେ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ଥିବା ରାଜ୍ୟର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ଉପଦେଶ ଓ ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ସେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

୩. କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର 'ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା' ରହିଛି, ଯାହା ସେ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସେ ବାଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ।

୪. ରାଜ୍ୟପାଳ ରାଜ୍ୟପ୍ରଶାସନର ସାମ୍ବିଧାନିକ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ସେ ନିଜର ଭୂମିକା ତୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

୫. ବିଧାନସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଆସନ ପାଇଥିବା ଦଳର ନେତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଅନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭାଗ ବଣ୍ଟନ କରନ୍ତି ।

୬. ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ବିଧାନ ସଭା ନିକଟରେ ଉତ୍ତରଦାୟୀ । ବିଧାନ ସଭାରେ ଅନାସ୍ଥା ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲେ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥାଏ ।

୭. ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ବିବିଧ ଏବଂ ବ୍ୟାପ୍ତ ।

୮. ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ ରାଜ୍ୟପାଳ, ବିଧାନ ସଭା ଓ ବିଧାନ ପରିଷଦକୁ ନେଇ ଗଠିତ । ଭାରତର ୭ଟି ରାଜ୍ୟରେ ବିଧାନ ପରିଷଦ ଅଛି ।

୯. ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ ରାଜ୍ୟ ତାଲିକାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରେ । ଯୁଗ୍ମ ତାଲିକାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟରେ ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ ଓ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରି ପାରିବେ ।

୧୦. ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳର ଦୁଇଟି ସଦନ ମଧ୍ୟରୁ ନିମ୍ନ ସଦନ ବିଧାନ ସଭା ହେଉଛି ଉଚ୍ଚ ସଦନ, ବିଧାନ ପରିଷଦ ଠାରୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ।

୧୧. ସଂବିଧାନର ୨୧୪ ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତି ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ଉଚ୍ଚ ଅଦାଲତ ରହିଥାଏ । ଆବଶ୍ୟକସ୍ଥଳେ ଏକାଧିକ ରାଜ୍ୟପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ଅଦାଲତ ରହିଥାଏ । ପ୍ରତି ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତି ଏବଂ ଏକାଧିକ ବିଚାରପତିଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ । ବିଚାରପତିମାନେ ୬୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।

୧୨. ଓଡ଼ିଶାର ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତିଙ୍କୁ ମିଶାଇ ୨୭ ଜଣ ବିଚାରପତି ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । କଟକଠାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅବସ୍ଥିତ ।

୧୩. ରାଜ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଅଦାଲତରେ ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତି ଓ ଅନ୍ୟ ବିଚାରପତିବୃନ୍ଦ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

୧୪. ଏହା ମୌଳିକ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ଓ ଆବେଦନମୂଳକ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ଉପଭୋଗ କରେ ।

୧୫. ଏହା ନିମ୍ନ ଅଦାଲତର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିଥାଏ ।

୧୬. ଭାରତ ଏକ ସଂଘୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର । କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରଖିବାପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସଂପର୍କକୁ ତିନିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । ୧) ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା, ୨) ପ୍ରଶାସନିକ, ୩) ଆର୍ଥିକ ।

୧୭. କେନ୍ଦ୍ର ସଂସଦ କେନ୍ଦ୍ର ତାଲିକା, ଯୁଗ୍ମ ତାଲିକା ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟ ତାଲିକା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟରେ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିଥାଏ ।

୧୮. ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ ରାଜ୍ୟ ତାଲିକା ଏବଂ ଯୁଗ୍ମ ତାଲିକା ଉପରେ ଆଇନ କରିଥାଏ ।

୧୯. ପ୍ରଶାସନିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରାଜ୍ୟମାନେ ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।

୨୦. ଆର୍ଥିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ଓ ଅର୍ଥ ଆୟୋଗର ସୁପାରିଶ କ୍ରମେ ସମ୍ବଳ ବଣ୍ଟନ କରିଥାନ୍ତି ।

ଜାଣିବା କଥା

- **ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା :** ଭାରତର ପ୍ରତି ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ରହିଛି । ରାଜ୍ୟପାଳ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦକୁ ନେଇ ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା ଗଠିତ ।
- **କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ :** ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ସାତଗୋଟି କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ ରହିଛି । ଏହି କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଅଧିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହିଥାଏ । ଦିଲ୍ଲୀ, ପୁଦୁଚେରୀ ଏବଂ ଆଣ୍ଡାମାନ ଓ ନିକୋବର ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ୪ଟି ଅଞ୍ଚଳରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଆଡ୍‌ମିନିଷ୍ଟ୍ରେଟର ହେଉଛନ୍ତି ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ । ଦିଲ୍ଲୀ, ପୁଦୁଚେରୀ ଏବଂ ଆଣ୍ଡାମାନ ଓ ନିକୋବର ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜର ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ଜଣେ ଜଣେ ଉପରାଜ୍ୟପାଳ (ଲେଫ୍‌ଟନାଣ୍ଟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର) ।
- **ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା :-** ରାଜ୍ୟପାଳ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳର ବିନା ପରାମର୍ଶରେ ଯେଉଁ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିବେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତାଙ୍କର **ଇଚ୍ଛାଧୀନ କ୍ଷମତା** କୁହାଯାଏ । ଏହା ସଂବିଧାନ ସ୍ୱୀକୃତ । ଯଥା :- (୧) ବିଧାନସଭାରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଦଳ ବା ମେଣ୍ଟଦଳର ନିରଙ୍କୁଶ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ନଥିବା ବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଚୟନ କରିବା । (୨) ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ପାକ୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ।
- **ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବ :-** ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ବିଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ତଥା ଗବେଷକମାନଙ୍କୁ ଉପାଧି (Degree) ବା ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏକ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହାକୁ **ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବ (Convocation)** କୁହାଯାଏ ।
- **ମୁଲତବୀ :-** ସାମୟିକ ଭାବେ ସଭା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବନ୍ଦ ରଖିବାକୁ **ମୁଲତବୀ** କୁହାଯାଏ ।
- **ଅର୍ଥ ଆୟୋଗ :-** କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବଳ ବା ଅର୍ଥ ବଣ୍ଟନ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅନୁଦାନର ପରିମାଣ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପ୍ରତି ୫ ବର୍ଷରେ ଥରେ ଏକ ଆୟୋଗ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥାନ୍ତି । ତାହାକୁ **ଅର୍ଥ ଆୟୋଗ** କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ୧୦୦ ଗୋଟି ଶବ୍ଦରେ ଲେଖ ।

(କ) ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା କ୍ଷମତା କ'ଣ ?

(ଖ) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ବୁଝାଇ ଲେଖ ।

(ଗ) ବିଧାନସଭା କିପରି ଗଠିତ ହୁଏ ?

(ଘ) ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ବୁଝାଇ ଲେଖ ।

(ଙ) ମନ୍ତ୍ରିପରିଷଦର ଗଠନ କିପରି ହୁଏ ?

୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ୪୦ଟି ଶବ୍ଦରେ ଲେଖ ।

(କ) ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଇଚ୍ଛାଧିନ କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ ।

(ଖ) ବିଧାନସଭାର ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କ୍ଷମତା ବୁଝାଇ ଲେଖ ।

(ଗ) ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଆବେଦନମୂଳକ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ବୁଝାଇ ଲେଖ ।

(ଘ) ବାଚସ୍ପତି କେତେବେଳେ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଭୋଟ ଦେଇଥା'ନ୍ତି ?

(ଙ) ନିମ୍ନ ଅଦାଲତ କହିଲେ ତୁମେ କ'ଣ ବୁଝ ?

(ଚ) ଫୌଜଦାରୀ ମୋକଦ୍ଦମା କ'ଣ ?

(ଛ) ଦେଓ୍ୱାନୀ ମୋକଦ୍ଦମା କ'ଣ ?

୩ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବାକ୍ୟରେ ଦିଅ ।

(କ) ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ କିଏ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି ?

(ଖ) ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ କେତେ ବର୍ଷ ?

(ଗ) ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କିଏ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଅନ୍ତି ?

(ଘ) ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ କିଏ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରନ୍ତି ?

(ଙ) ବିଧାନସଭାରେ କିଏ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରନ୍ତି ?

(ଚ) ଓଡ଼ିଶାର ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ କେଉଁଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ?

(ଛ) ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ବିଚାରପତିମାନେ କେତେବର୍ଷ ବୟସରେ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ?

୪ । ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଠିକ୍ ଉତ୍ତରଟି ବାଛି ଲେଖ ।

(କ) ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନର କେଉଁ ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଅଛି ।
(କ) ୩୭୦, (ଖ) ୩୭୪, (ଗ) ୩୭୮, (ଘ) ୩୭୨

(ଖ) ଭାରତର କେତୋଟି ରାଜ୍ୟରେ ଦ୍ୱି-ସଦନୀୟ ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ ଅଛି ।
(କ) ୪, (ଖ) ୫, (ଗ) ୬, (ଘ) ୮

(ଗ) ରାଜ୍ୟପାଳ କେତେ ଦିନରେ ଥରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ସଂପର୍କରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ?
(କ) ୧୫ ଦିନ, (ଖ) ୨୦ ଦିନ, (ଗ) ୩୦ ଦିନ, (ଘ) ୬ ମାସ

(ଘ) ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ କେଉଁ ବିଭାଗ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାଏ ?
(କ) ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ, (ଖ) ଅର୍ଥବିଭାଗ, (ଗ) ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବିଭାଗ, (ଘ) ଗୃହବିଭାଗ

(ଙ) ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାର କେତୋଟି ଆସନ ସାଧାରଣ ବର୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ?
(କ) ୯୦, (ଖ) ୯୧, (ଗ) ୯୪, (ଘ) ୯୫

❖ ❖ ❖